

Sygn. akt III AUa 703/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 maja 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Anna Polak (spr.)
Sędziowie:	SSA Zofia Rybicka - Szkibieli SSA Urszula Iwanowska
Protokolant:	St. sekr. sąd. Katarzyna Kaźmierczak

po rozpoznaniu w dniu 12 maja 2015 r. w Szczecinie

sprawy R. Z.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K.

o emeryturę pomostową

na skutek apelacji ubezpieczonego

od wyroku Sądu Okręgowego w Koszalinie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 16 lipca 2014 r. sygn. akt IV U 446/14

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 703/14

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 13.03.2014 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. odmówił R. Z. prawa do emerytury pomostowej, albowiem w ocenie organu rentowego ubezpieczony mimo udowodnienia 34 lat, 10 miesięcy i 2 dni ogólnego stażu ubezpieczeniowego, nie wykazał, że po dniu 31.12.1998r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze oraz posiadał co najmniej 10 letni okres pracy w warunkach szczególnych, czyli, spełnił wszystkie ustawowe przesłanki, w tym przewidziane w art. 8 pkt 2 w zw. z art. 4 pkt 5 ustawy z dnia 19 grudnia 2008r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. z 2008r. Nr 237, poz. 1656, ze zm.) – zwanej dalej ustawą o emeryturach pomostowych - w zw. z pkt 22 (praca rybaków morskich) „Wykazu prac w szczególnych warunkach” stanowiącego załącznik nr 1 do ustawy pomostowej.

Z treści decyzji wynika, że organ rentowy nie zaliczył ubezpieczonemu do pracy w szczególnych warunkach okresów wymienionych w świadectwach wykonywania pracy w szczególnych warunkach z dnia 29.02.1996r. i z dnia 03.04.1998r.

W odwołaniu od decyzji organu rentowego ubezpieczony wniósł o jej zmianę, przyznanie mu emerytury i uznanie okresów nieuwzględnionych

w decyzji jako pracy wykonywanej w warunkach szczególnych w charakterze rybaka morskiego w pełnym wymiarze czasu pracy. Ubezpieczony podniósł, że z uwagi na likwidację jego pracodawcy nie może przedłożyć prawidłowo wypełnionego świadectwa wykonywania pracy w warunkach szczególnych.

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie, podtrzymał argumentację zawartą w zaskarżonej decyzji, wskazał, że w spornych okresach ubezpieczony pracował na stanowisku starszego rybaka pokładowego, starszego marynarza, asystenta pokładowego, III oficera wachtowego, II oficera wachtowego,

I oficera wachtowego i starszego oficera. Organ rentowy podkreślił, że prace przynależne stanowiskom (prócz starszego rybaka pokładowego i starszego marynarza) nie mogą być uznane za prace wykonywane w szczególnych warunkach na stanowisku rybaka morskiego, tj. za prace wskazane w pkt 22 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, lecz jako prace na statkach żeglugi morskiej, wymienione w pkt 23 załącznika nr 1 do ustawy pomostowej, które uprawniają do nabycia emerytury pomostowej dopiero w wieku 60 lat, a ubezpieczony, urodzony (...), nie ma 60 lat.

Stanowiska stron w toku postępowania nie uległy zmianie.

Sąd Okręgowy w Koszalinie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 16.07.2014r. oddalił odwołanie ubezpieczonego.

Sąd I Instancji oparł swoje rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach faktycznych i rozważaniach prawnych.

R. Z. urodził się (...) W dniu 27 kwietnia 1982r. ukończył Wyższą Szkołę (...) w S. na Wydziale(...)(specjalność połowy morskie, transport morski), uzyskując tytuł magistra inżyniera nawigatora morskiego. Po jej zakończeniu, z dniem 1 czerwca 1982r. otrzymał skierowanie do pracy w Przedsiębiorstwie (...) w S.. U tego pracodawcy wykonywał pracę na stanowiskach:

- starszego rybaka (marynarza) pokładowego (od 1 czerwca 1982r.),
- asystenta pokładowego (od 1 marca 1983r.),
- III oficera wachtowego (od 1 stycznia 1985r.),
- II oficera wachtowego (od 20 października 1986r.),
- I oficera wachtowego (od 1 października 1987r.),

- I oficera pokładowego (od 11 lipca 1989r.).

Z ustaleń Sądu Okręgowego wynika, że R. Z. pracował na statku (trawlerze), który służył jako baza rybacka dla mniejszych statków połowowych.

Do bazy podpływały mniejsze kutry dokonujące połowu bezpośrednio, z których ryba była przeladowywana na statek bazę. Załoga trawlera miała obowiązek przetworzenia ryby (patroszenie i mrożenie) oraz dostarczenia jej do portu. W tym celu dokonywano ponownego przeladunku na mniejsze statki transportowe, które przewoziły sprawioną rybę na miejsce docelowe, bądź też, na koniec rejsu, statek ubezpieczonego przewoził bezpośrednio rybę do portu. Ponadto baza zaopatrywała mniejsze statki w prowiant, wodę i paliwo.

R. Z. na stanowisku starszego rybaka (marynarza) pokładowego oraz asystenta pokładowego wykonywał pracę rybaka morskiego. Od 1 stycznia 1985r. praca ubezpieczonego jako oficera przeładunkowego przede wszystkim polegała na nadzorze załogi, tj. rybaków pokładowych i rybaków przeładunkowych, czyli tych którzy pracowali w ładowni. Dodatkowo do obowiązków ubezpieczonego należało przygotowanie dokumentacji, dbałość o bezpieczeństwo statku, odpowiednie umieszczenie ryby, bezpieczne cumowanie statku i dopilnowanie przeładunku. Ubezpieczony rozwiązał stosunek pracy za porozumieniem stron w dniu 29 lutego 1996r. W trakcie zatrudnienia korzystał z urlopów bezpłatnych (14.11.1988r. -31.12.1988r., 20.02.1995r.-20.11.1995r.). W dniu 1 marca 1996r. ubezpieczony ponownie zatrudnił się u tego samego pracodawcy, przy czym uzyskał urlop bezpłatny w celu podjęcia pracy w Spółce (...) S.A. w S., gdzie wykonywał obowiązki I oficera w okresie od 1 marca 1996r. do 20 listopada 1996r. Stosunek pracy uległ rozwiązaniu z dniem 3 kwietnia 2001 r. z przyczyn leżących po stronie pracodawcy.

Z ustaleń Sądu I Instancji wynika również, że w trakcie korzystania z urlopu bezpłatnego od 9 marca 1998r. oraz po ustaniu zatrudnienia w firmie (...), R. Z. wykonywał pracę kapitana statku na rzecz podmiotów zagranicznych i w okresie od 21 stycznia 1999r. do 31 stycznia 2014r. dobrowolnie opłacał składki na ubezpieczenie społeczne.

Sąd Okręgowy ustalił, że ubezpieczony ukończył 55 lat, a jego łączny staż ubezpieczeniowy wynosi 34 lata, 11 miesięcy i 2 dni. Obecnie nie pozostaje w zatrudnieniu.

W dniu 7 lutego 2014r. R. Z. złożył do organu rentowego wniosek o przyznanie emerytury pomostowej. Decyzją z dnia 13 marca 2014r. organ rentowy odmówił ubezpieczonemu prawa do emerytury pomostowej z tytułu pracy w warunkach szczególnych.

W oparciu o powyższe ustalenia faktyczne Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie nie zasługiwało na uwzględnienie i wskazał na przepisy art. 4, art. 8 i art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych w zw. z pkt 22 załącznika nr 1 do tej ustawy. Sąd pierwszej instancji podniósł, że w niniejszej sprawie przesłanki dotyczące wymaganego wieku 55 lat, stażu pracy oraz rozwiązania stosunku pracy, nie budziły wątpliwości. Poza sporem pozostało również ustalenie, że ubezpieczony od 1 stycznia 1999r. do 31 stycznia 2014r. dobrowolnie opłacał składki na ubezpieczenia społeczne, wykonując w tym czasie prace u zagranicznych pracodawców jako kapitan statku. Sąd orzekający wskazał, że zakres prac wykonywanych przez R. Z. w analizowanym okresie od 1 czerwca 1982r. do 3 kwietnia 2001 r., nie jest też sporny. Zachodziła jedynie potrzeba dokonania oceny tej pracy w kontekście wymogu: wykonywania pracy rybaka morskiego. Dokonując takiej oceny Sąd Okręgowy uznał, że ubezpieczony tylko początkowo wykonywał pracę rybaka morskiego, tj. w okresie pracy na stanowisku starszego rybaka pokładowego, starszego marynarza, asystenta pokładowego. W późniejszym natomiast okresie pracy, na stanowiskach III oficera wachtowego, II oficera wachtowego, I oficera wachtowego i starszego oficera nie spełnił warunku wykonywania pracy rybaka morskiego, mimo pracy na statku, a więc nie spełnił przewidzianego dla ubezpieczonego mającego ukończone 55 lat, wymogu z art. 49 ustawy pomostowej, posiadania 10-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach na stanowisku rybaka morskiego.

Sąd Okręgowy miał na uwadze, że przedłożone przez ubezpieczonego świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach w firmie (...) S.A. w S. przez okres od 1 czerwca 1982r. do 13 listopada 1988r., od 1 stycznia 1989r. do 19 lutego 1995r., od 21 listopada 1995r. do 29 lutego 1996r. oraz od 1 marca 1996r. do 8 marca 1998r. nie przesądzają, że ubezpieczony wykonywał pracę w warunkach szczególnych, gdyż świadectwo pracy jest jedynie dokumentem prywatnym w rozumieniu art. 245 k.p.c., i dowodem tego,

że osoba, która je podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w takim dokumencie. Świadectwa pracy podlegają ocenie sądu zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.). W ocenie Sądu orzekającego przywołany w świadectwie wykaz B dziale IV poz. 4 pkt 3 stanowiący załącznik do zarządzenia nr 24 Ministra - Kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z dnia 15 sierpnia 1983 roku w sprawie prac wykonywanych w warunkach szczególnych w zakładach pracy resortu gospodarki morskiej, nie jest wiążący, gdyż wykazy resortowe mają jedynie charakter informacyjny, techniczno - porządkujący, uściślający i mogą w sferze dowodowej stanowić podstawę domniemania faktycznego (Sąd powołał postanowienie Sądu Najwyższego z 22 marca 2012r., sygn. I UK 403/11, opubl. LEX nr 1214549). Sąd Okręgowy ustalił również faktyczny zakres obowiązków ubezpieczonego, w oparciu o pozostałe

dokumenty, znajduje się w aktach osobowych ubezpieczonego, jak również przesłuchał ubezpieczonego w charakterze strony, i z tak zebranego materiału dowodowego wywiódł, że ubezpieczony tylko początkowo pracował jako młodszy rybak i asystent pokładowy, a od 1985 roku już jako oficer rybołówstwa, co oznaczało pełnienie wyższych stanowisk w hierarchii obowiązującej na statków morskich. R. Z. w sposób bardzo precyzyjny i czytelny wyjaśnił na czym dokładnie polegała praca na stanowiskach oficerskich, w szczególności czym różniła się od stanowisk marynarskich (stricte rybackich) i jaki był związek jego obowiązków zawodowych z bezpośrednim połowem ryb. Bezpośredni związek z połowem i przetwarzaniem ryb ubezpieczony miał jedynie do 1985 roku, kiedy to pełnił funkcję rybaka i asystenta pokładowego, a po tej dacie, do zakresu jego obowiązków jako oficera należał przede wszystkim nadzór nad załogą, tj. rybakami pokładowymi i rybakami przeładunkowymi, czyli tymi, którzy pracowali w ładowni. Ponadto był odpowiedzialny za przygotowanie dokumentacji, dbałość o bezpieczeństwo statku, odpowiednie umieszczenie ryby, bezpieczne cumowanie statku i dopilnowanie przeładunku. Inaczej mówiąc jego obowiązki koncentrowały się na właściwej organizacji pracy statku oraz na zapewnieniu bezpieczeństwa pracy podległym mu marynarzom. Z zeznań ubezpieczonego wynika, że pracował na dużej jednostce pływającej (statek pełniący funkcję bazy morskiej), która współpracowała w zakresie właściwego magazynowania i transportu ładunku z mniejszymi jednostkami, jak też wspomagała je w prawidłowe zaopatrzenie w żywność i benzynę. Sąd Okręgowy, mając na uwadze wskazany zakres obowiązków ubezpieczonego, podniósł, że przy poczynionych ustaleniach faktycznych, rozważenia wymagała istota pracy rybaka morskiego. Rybak morski, jak sugeruje sama nazwa stanowiska, jest to osoba dokonująca połowów ryb w akwenach morskich oraz zajmująca się ich wstępną obróbką. Istnieją przy tym oczywiste różnice między pracą rybaka na kutrach rybackich, a pracą na dużych trawlerach. W przypadku kutra połowianiem i przetwarzaniem ryb zajmuje się cała załoga, bez względu na nazwę stanowiska. Zatem cała załoga kutra, to rybacy w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych. W tym zakresie Sąd Okręgowy podzielił zapatrywania prawne Sądu Najwyższego, wyrażone w wyroku z dnia 24 stycznia 2014 roku. sygn. akt UK 33/13. Zdaniem Sądu Okręgowego, zdecydowanie odmiennie przedstawia się zakres obowiązków zawodowych na dużych statkach przetwórczych, gdyż w tym przypadku rozdział zadań pomiędzy rybakami a oficerami jest wyraźny. Rybacy pokładowi

i przeładunkowi pracują w ładowniach i zajmują się bezpośrednio przeładunkiem

i przetworzeniem ryb, zaś obowiązkiem oficerów jest nadzór nad ich pracą

i zapewnienie bezpieczeństwa statku. Wobec istotnej różnicy w zakresie prac poszczególnych grup składających się na załogę takiego statku, inne ich potraktowanie w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych, w ocenie Sądu orzekającego,

nie ulegało wątpliwości. R. Z. należał do tej drugiej części załogi trawlera i oczywistym jest, że jako oficer przede wszystkim wykonywał pracę umysłową, logistyczną, w toku której ponosił odpowiedzialność za prawidłowe planowanie, realizowanie oraz kontrolowanie sprawnej i efektywnej pracy podwładnych marynarzy i mniejszych jednostek pływających. Sąd Okręgowy miał przy tym na uwadze, że przepisy różnicują zawód rybaka w zależności od rodzaju wykonywanych czynności i tak w rozporządzeniu Rady Ministrów dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze praca rybaków kwalifikowana jako praca w warunkach szczególnych występuje w Dziale VIII Wykazu A poz. 9 oraz w dziale IV (prace różne) wykazu B pod pozycją 4. W pierwszym przypadku zawód rybaka umieszczony został w dziale transport co oznacza, że obejmuje tych rybaków, którzy zajmują się transportem ryb, natomiast drugi przypadek dotyczy pozostałych rybaków. Konsekwencją dwukrotnego odniesienia się do zawodu rybaka są różne wymagania i przesłanki, które należy spełnić aby uzyskać prawo do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych. Od rybaków transportowych wymagane jest ukończenie 60 roku życia oraz 15 lat stażu w warunkach szczególnych, zaś pozostali rybacy winni wykazać jedynie 10 letnią pracą w warunkach szczególnych oraz ukończenie 55 lat. Ustawa o emeryturach pomostowych takiego rozróżnienia nie wprowadza, ale nie może być wątpliwości, że jedynie wykonywanie czynności przynależnych zawodowi rybaka morskiego wypełnia przesłankę uznania pracy za wykonywaną w warunkach szczególnych. Takie postępowanie ustawodawcy zdaniem Sądu Okręgowego jest w pełni uzasadnione. Praca rybaków morskich wiąże się bowiem nie tylko z ogólnym czynnikiem ryzyka, o którym mowa w art. 3 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach pomostowych, tj. praca na wodzie, ale dodatkowo jest to ciężka praca fizyczna, o której mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o emeryturach pomostowych, powodująca w ciągu zmiany roboczej efektywny wydatek energetyczny, wymagająca przy tym szczególnej odpowiedzialności oraz szczególnej sprawności psychofizycznej. Praca ubezpieczonego na stanowisku oficera (od III oficera wachtowego do starszego oficera) nie

wypełnia definicji zawodu rybaka morskiego, bowiem nie wiąże się bezpośrednio z połowianiem i przetwarzaniem ryb, a sam fakt pracy na statkach rybackich nie uzasadnia uznania, że faktycznie ubezpieczony był rybakim morskim. Zdaniem Sądu orzekającego pracy ubezpieczonego wykonywanej na stanowiskach oficerskich od 1 stycznia 1985r., nie można kwalifikować jako pracy rybaka morskiego. Gdyby bowiem zamiarem ustawodawcy, w przypadku ustawy o emeryturach pomostowych, było rozszerzenie zakresu jej stosowania na inne stanowiska związane z pracą na morzu to stanowiska w innych specjalnościach zostałyby wymienione w tej ustawie w sposób wyraźny, zwłaszcza, że ustawodawca w sposób niezwykle kazuistyczny określa poszczególne stanowiska pracy. Skoro więc tylko prace rybaków morskich zostały wymienione w załączniku nr 1 poz. 22 do ustawy o emeryturach pomostowych, to tylko prace na tym stanowisku zostały uznane za charakteryzujące się szczególnym stopniem szkodliwości i uciążliwości, bądź to jako prace wymagające szczególnie wysokiej sprawności psychofizycznej czy jako prace wykonywane w trudnych warunkach atmosferycznych, na pokładzie statku, przy połowie ryb. W orzecznictwie utrwalony jest zresztą pogląd, że przepisy uprawniające do emerytury w wieku obniżonym należy interpretować ściśle, bowiem nabycie prawa do takiej emerytury jest swoistym przywilejem i nie można stosować wykładni rozszerzającej powyższych przepisów, w tym także, jeżeli chodzi o rodzaj pracy i jej charakter czy też stanowisko pracy. Przepisy regulujące system zabezpieczenia społecznego ze względu na swoją istotę i konstrukcję podlegają bowiem wykładni ścisłej (m.in. wyroki Sądu Najwyższego 4 marca 2008r., sygn. II UK 129/07, opubl. OSNP 2009/11-12/155; z 19 maja 2009r., sygn. III UK 6/09, opubl. LEX nr 509028). Innymi słowy, dla przyznania prawa do emerytury pomostowej niezbędne jest łączne spełnienie wszystkich warunków otrzymania tego prawa, w tym także warunków objętych treścią art. 4 i 8 ustawy o emeryturach pomostowych. Ubezpieczony ubiegając się o takie świadczenie, nie wykazał aby wykonywał przez okres co najmniej 10 lat pracę na stanowisku rybaka morskiego, wykazaną w załącznikach do ustawy o emeryturach pomostowych.

W ocenie Sądu Okręgowego ubezpieczony nie spełnił wszystkich warunków do uzyskania emerytury pomostowej.

Z tej przyczyny Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił jego odwołanie.

Z rozstrzygnięciem Sądu Okręgowego nie zgodził się ubezpieczony, wywiódł apelację. Zaskarżył wyrok w całości. Wyrokowi zarzucił: sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego polegającą na przyjęciu, że nie spełnił jednego z warunków niezbędnych do ustalenia prawa do emerytury pomostowej, tj. wykonywania czynności rybaka morskiego, mimo, że orzecznictwo Sądów Apelacyjnych przyjmuje, iż wykonywanie funkcji o charakterze nadzoru oraz oficerskich ma charakter pracy rybaka morskiego.

Skarżący w uzasadnieniu apelacji podniósł, że po ukończeniu studiów w Wyższej Szkole (...) w S. pracował w Przedsiębiorstwie (...) w S. i jego praca została ujęta w wykazie B działu IV pod poz. 4 załącznika do zarządzenia nr 24 Ministra – Kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej z 18.08.1983r. Ten akt prawny zawiera również wykaz stanowisk wymienianych jako prace rybaków morskich. W wykazie tym znajdują się również funkcje oficerskie. Sąd Okręgowy ustalił, że od 1985 roku ubezpieczony wykonywał funkcje oficerskie na bazach rybackich, a wcześniej był starszym rybakim i asystentem pokładowym. Wykaz stanowisk nazwanych pracami rybaków morskich jednoznacznie wskazuje, że stanowią one „pracę rybaka” w rozumieniu przepisów rozporządzenia. Nie muszą być zatem weryfikowane przez Sąd. Nadto, w wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VI Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 6.11.2013 (sygn. akt VI U 1916/13) wskazano, że prace „rybaka przetwórstwa, czy ślusarza maszyn przetwórczych”, jako mieszczące się w wykazie do rozporządzenia zostały uznane za pracę rybaka. Sąd Okręgowy orzekający w niniejszej sprawie rozstrzygnął zatem sprzecznie z obowiązującymi przepisami i błędnie ustalił brak przesłanki do uznania prawa ubezpieczonego do emerytury pomostowej.

Tak argumentując, apelujący wniósł o zmianę wyroku i przyznanie mu prawa do emerytury.

Organ rentowy nie ustosunkował się do apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja ubezpieczonego nie zasługiwała na uwzględnienie.

Analiza zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, w tym zarzutów apelacyjnych, co do ustalonego stanu faktycznego, jak i przyjętej oceny prawnej, doprowadziła Sąd Apelacyjny do wniosku, że wyrok Sądu Okręgowego odpowiada prawu.

Sąd pierwszej instancji wyjaśnił wszystkie istotne okoliczności faktyczne w sprawie, przeprowadził wystarczające postępowanie dowodowe, dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych oraz wszechstronnie ocenił zebrany w sprawie materiał dowodowy, w granicach swobodnej oceny dowodów, o której stanowi art. 233 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy wskazał w pisemnych motywach wyroku jaki stan faktyczny stał się podstawą rozstrzygnięcia oraz podał na jakich dowodach oparł się przy jego ustalaniu, stosując przy tym prawidłową wykładnię przepisów prawnych mających zastosowanie w niniejszej sprawie. Zważywszy na granice i kierunek apelacji należy wskazać, że rozpoznający sprawę Sąd Okręgowy, odmawiając przyznania ubezpieczonemu prawa do emerytury pomostowej, nie naruszył tak norm prawa materialnego, jak i zasad postępowania, które uzasadniałyby uwzględnienie wniosku apelacyjnego. Zaskarżone rozstrzygnięcie jest trafne i nie było podstaw do jego zmiany. W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny przyjął poczynione w pierwszej instancji ustalenia faktyczne za własne, bez potrzeby ich uzupełniania, w konsekwencji nie zachodzi potrzeba ich szczegółowego powtarzania (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 1997 r., sygn. II UKN 61/97, opubl. w OSNAP z 1998 nr 3, poz. 104, z dnia 5 listopada 1998 r., sygn. I PKN 339/98, OSNAP z 1998 nr 24, poz. 776, z dnia 22 lutego 2010 r., I UK 233/09, lex nr 585720 i z dnia 24 września 2009 r., II PK 58/09, lex nr 558303). W ocenie Sądu Apelacyjnego główny zarzut apelacji nie podważył poczynionych przez Sąd pierwszej instancji niezbędnych dla wyjaśnienia sprawy ustaleń faktycznych, w szczególności faktu, że ubezpieczony w spornym okresie od 01.01.1985r. pracował jako oficer wachtowy (pokładowy) i przestał w tej dacie wykonywać obowiązki rybaka morskiego. W sprawie istotną kwestią pozostała ocena przesłanki pracy ubezpieczonego w warunkach szczególnych w wymiarze co najmniej 10 lat jako rybaka morskiego w rozumieniu zapisu załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych pod pozycją 22, zgodnie z art. 8 i 49 ustawy o emeryturach pomostowych, przy bezspornym ustaleniu, że ubezpieczony faktycznie wykonywał pracę oficera pokładowego na jednostce pływającej, na otwartym morzu, w wielomiesięcznych rejsach, a statek na którym pracował był jednostką odbierającą uprzednio złowione ryby przez inne, mniejsze jednostki, a także dostarczał jednostkom łowiącym zaopatrzenie w prowiant, wodę pitną, paliwo (vide k. 13 i zeznania ubezpieczonego na k. 21-22). Wbrew stanowisku apelującego, wymienienie w określonym wykazie stanowiska pracy, stanowiącym załącznik do ustawy o emeryturach pomostowych, na przykład praca rybaka morskiego, nie zwalnia ubezpieczonego od udowodnienia faktu zajmowania takiego stanowiska i rzeczywistego wykonywania pracy rybaka morskiego, zwłaszcza, że nie zakwestionowane w sprawie ustalenia faktyczne są jednoznaczne, a mianowicie, iż ubezpieczony od 01.01.1985r. zajmował stanowisko nadzorczo - kierownicze, jako oficer pokładowy (wachtowy), wykonując zadania z zakresu logistyki, organizacji, nadzoru, przy czym zakres obowiązków ubezpieczonego ulegał zmianie w związku z awansami na kolejne stopnie oficerskie. Ubezpieczony nie zajmował więc ani stanowiska robotniczego, tj. rybaka, nie wykonywał na co dzień fizycznie pracy rybaka, ani też nie przebywał stale i bezpośrednio w środowisku pracy rybaków, w końcu jako oficer nie był rybakim morskim. Co istotne, ubezpieczony nie brał bowiem bezpośredniego udziału w procesie łowienia (rozkładania sieci, wyciągania sieci z rybami, wyciągania ryb z sieci, sortowania i patroszenia ryb, przeładunku ryb na morzu z kutrów do większej jednostki, na której to ubezpieczony pełnił wachty), gdyż zajmowały się tym załogi mniejszych jednostek rybackich. Ubezpieczony pracował na statku o innym przeznaczeniu, na statku „matce” do którego przewożono na morzu ryby, które przeładowywano do chłodni. Statek ubezpieczonego zajmował się również stroną logistyczną, gdyż odpowiadał za dostawę żywności, wody pitnej, części zamiennych, paliwa do wspomnianych jednostek mniejszych, które bezpośrednio zajmowały łowieniem ryb. Zdaniem Sądu Apelacyjnego wykonywanie zawodu oficera pokładowego, któremu przypisane było wykonywanie czynności o charakterze nadzorczym nad marynarzami, rybakami i pozostałym personelem na statku, wykonującym pracę fizyczną, nie oznacza, że praca tego oficera odpowiada profesji rybaka morskiego. Również obecność ubezpieczonego podczas przeładunku, rozładunku i umieszczaniu ryb w chłodni, nie oznacza, że wykonywał pracę rybaka morskiego.

Z powyższych przyczyn nie miał zastosowania w niniejszej sprawie pogląd prawny wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24.01.2014r., sygn. III UK 33/13, Lex nr 1438736, odnoszący się do oceny uprawnień emerytalnych na gruncie odmiennej sytuacji, pracy członków załogi małej jednostki, jakim był kuter rybacki, którzy byli stale zaangażowani w realizację wspólnego celu, jakim były połowy ryb, bez względu na zajmowane przez członków załogi stanowiska

i przynależność do załogi pokładowej i mechanicznej. Analizując przywołane orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 24.01.2014r., zrównanie członków załogi

na gruncie uprawnień emerytalnych było zdeterminowane ciężką pracą wszystkich członków załogi w tożsamym środowisku i koniecznością współpracy, a w razie potrzeby i posiadanych umiejętności, także wzajemnego zastępowania się przy wykonywaniu obowiązków pracowniczych. Sąd Najwyższy, mając na uwadze tego rodzaju wykonywanie prac na morzu, z tego właśnie powodu zakwalifikował do pracy rybaka morskiego, także prace pozostałych członków załogi, pracujących fizycznie, mechanika i motorzysty. Praca ubezpieczonego była nie tylko na tyle odmienna, ale nawet zasadniczo różna od pracy osób zajmujących się łowieniem ryb, że w jego sytuacji nie zachodzi przypadek analogiczny do przedstawionego w powołanym wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24.01.2014r. Nie ma również racjonalnego uzasadnienia, aby w procesie wykładni ustawy przyjmować analogiczność omawianych sytuacji (ubezpieczonego i opisanych: motorzysty oraz mechanika) z tego tylko powodu, że ubezpieczony pracował na morzu, gdzie inni zajmowali się łowieniem ryb. Nadto, ustawa o emeryturach pomostowych nie przewiduje, aby osoby sprawujące bezpośredni nadzór nad osobami wykonującymi pracę w szczególnych warunkach były kwalifikowane do grupy osób wykonujących taką pracę. Tym m.in. różni się obecna regulacja ustawy o emeryturach pomostowych od dotychczas funkcjonującej w systemie ubezpieczeń społecznych, emerytury w obniżonym wieku emerytalnym w związku z wykonywaną pracą w szczególnych warunkach. Praca oficera pokładowego (trzeciego, drugiego, pierwszego) nie mogła być utożsamiona z pracą rybaka morskiego. W ocenie Sądu Apelacyjnego trafnie argumentował organ rentowy, że nie można było utożsamiać pracy oficera z pracą rybaka morskiego tylko dlatego, że pracował on na statku rybackim i był członkiem załogi pływającej. Dla uzasadnienia tej tezy należy przypomnieć, że w wyniku reformy systemu ubezpieczeń społecznych, zgodnie z regulacjami ustawy z 17.10.1998 r. o emeryturach i rentach, uległa stopniowej likwidacji możliwość wcześniejszego przejścia na emeryturę. Tym samym ustawodawca odszedł o rozbudowanego dotychczas systemu świadczeń społecznych. Natomiast cel ustawy o emeryturach pomostowych był dalej idący. W zamierzeniu ustawodawca dążył do zawężenia grona uprawnionych do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, do ściśle zamkniętego kręgu podmiotów, zdefiniowanych charakterem wykonywanej pracy, i tym samym odstąpienie od szerokiego katalogu prac zamieszczonych w dotychczasowych wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z 7.02.1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8 poz. 43). Zgodnie z zapisem art. 3 ust. 1, 2 i 3 ustawy z 19.12.2008 r. o emeryturach pomostowych: Prace w szczególnych warunkach to prace związane z czynnikami ryzyka, które z wiekiem mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwale uszkodzenie zdrowia, wykonywane w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, które mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej stawiają przed pracownikami wymagania przekraczające poziom ich możliwości, ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w stopniu utrudniającym ich pracę na dotychczasowym stanowisku; wykaz prac w szczególnych warunkach określa załącznik nr 1 do ustawy. Przy czym, w myśl ust. 2. art. 3 w każdym przypadku są to prace determinowane siłami natury pod ziemią, na wodzie, pod wodą i w powietrzu. Celowo ustawodawca nie definiował stanowisk pracy, lecz położył nacisk na charakter wykonywanej pracy, którą określił bardziej lub mniej ogólnie, ale też zamieścił prace określone precyzyjnie. Nie sformułował jednak ustawowych definicji poszczególnych prac. Wydaje się to oczywiste, bowiem w przypadku definiowania poszczególnych rodzajów prac, konieczne byłoby załączenie kolejnego wykazu, wyjaśniającego treść zapisów załączników, analogicznego do dotychczasowych wykazów resortowych. W ocenie Sądu Apelacyjnego, odstąpienie ustawodawcy od prawnego definiowania poszczególnych prac, w nawiązaniu do celu ustawy pozwala przyjąć, że prace te, jako pojęcia prawne powinny być interpretowane zgodnie ze wskazaniem wynikającymi z art. 3 ust. 1 i 2 ustawy i nie mogą prowadzić do rozszerzenia kręgu beneficjentów poza ten, wyznaczony brzmieniem przepisów. To oznacza, że w drodze interpretacji prawnych nie powinno dochodzić do

sytuacji, że beneficjentem ustawy zostaje pracownik nie wykonujący pracy oznaczonej w zamkniętym katalogu prac, kwalifikowanej jako wykonywana w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze, lecz pracą zbliżoną rodzajowo. W judykaturze aprobowany jest przeciwieście pogląd, że charakter emerytur w niższym wieku z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze i emerytur pomostowych jest odrębny, a zatem nie wszyscy uprawnieni do emerytur w niższym wieku z racji wykonywania tego rodzaju prac nabyliby obecnie prawo do emerytur pomostowych (wyrok SN, 13.03.2012, II UK 164/11). Również w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego podkreśla się, że w ustawie o emeryturach pomostowych nastąpiła zasadnicza zmiana konstrukcyjna określenia wykazów prac szczególnych, której celem było ich zobiektywizowanie; w wykazach stanowiących załączniki do ustawy o emeryturach pomostowych gdzie zostały wskazane jedynie te prace, które spełniają kryteria zawarte w art. 3 ust.1 i 2 ustawy (wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia 3.03.2011r., sygn. K 23/09, opubl. w OTK 2011.2A.8; z dnia 25.11.2010, sygn. K 27/09, opubl. w OTK 2010.9A.109).

Warunki nabycia prawa do emerytury pomostowej określa art. 4 ustawy z 19.12.2008 r. m. in. wskazując na wymóg okresu pracy w warunkach szczególnych co najmniej 15 lat. Kwalifikowanym, w stosunku do art. 4 ustawy, rozwiązaniem prawnym jest natomiast art. 8 ustawy, zgodnie z którym pracownicy wykonujący prace wymienione w punkcie 20, 22 i 32 załącznika nr 1 do ustawy, czyli prace nurka lub kesoniarza, prace w komorach hiperbarycznych, prace rybaków morskich i prace bezpośrednio przy przetwórstwie materiałów zawierających azbest lub prace rozbiórkowe związane z ich usuwaniem, nabywają prawo do emerytury pomostowej - po spełnieniu warunków z art. 4 pkt 1, 4-7 ustawy - jeżeli osiągnęli wiek co najmniej 55 lat mężczyzna i posiadają okresy ww. pracy wynoszące co najmniej 10 lat. Prawo do emerytury pomostowej na podstawie art. 8 ustawy jest więc swoistym uprzywilejowaniem w odniesieniu do powszechnego systemu emerytalnego. Prawo to zatem winno być gwarantowane tylko tym pracownikom, którzy rzeczywiście wykonują opisany rodzaj prac, w ustawie pomostowej, które to prace, sądząc po ich charakterystyce są wyjątkowo dotkliwe dla organizmu i nie sprzyjają zachowaniu sprawności organizmu.

Dla rozstrzygnięcia mniejszej sprawy wystarczające jest zawężenie oceny do zdefiniowania pojęcia prawnego wykonywanie pracy rybaka morskiego. Sąd Apelacyjny uważa, że prawo do emerytury pomostowej w myśl art. 8 ustawy z 19.12.2008 r. nabywa pracownik wykonujący prace w szczególnych warunkach wymienione w pkt 20, 22 i 32 załącznika 1 do ustawy (...). Przy czym ustawodawca w analizowanym punkcie 22 załącznika 1 do ustawy posługuje się liczbą mnogą ponieważ odwołuje się do prac zakwalifikowanych w trzech kategoriach, w tym prac rybaków morskich. Natomiast w odniesieniu do pojedynczego podmiotu dochodzącego prawa do emerytury pomostowej wymóg pracy w warunkach szczególnych nie będzie sprowadzał się do wykazania wykonywania prac rybaków morskich, lecz do wykazania wykonywania pracy rybaka morskiego. Należy zatem w konkretnej sprawie odczytać znaczenie pojęcia prawnego wykonywanie pracy rybaka morskiego, nie zaś w liczbie mnogiej - wykonywanie prac rybaków morskich. Zdaniem Sądu Apelacyjnego pojęcie prawne wykonywanie pracy rybaka morskiego jest semantycznie zdefiniowane przez potoczne rozumienie pojęcia rybak. Słownik języka polskiego definiuje: rybak «człowiek trudniący się zawodowo łowieniem ryb» (<http://sjp.pwn.pl/>). Zatem prosta interpretacja językowa prowadzi do wniosku, że wykonywanie pracy rybaka morskiego polega na zawodowym łowieniu ryb na morzu. Tak zdefiniowana praca rybaka morskiego, wykonywana na wodzie w warunkach determinowanych siłami przyrody, jest niewątpliwie wyjątkowo uciążliwa, i jako taka uzasadnia uznanie ustawodawcy jej szczególnej kwalifikacji prawnej; kwalifikowana forma uprzywilejowania sprowadza się do skrócenia okresu pracy w warunkach szczególnych z 15 do 10 lat, jak też obniżenia wieku emerytalnego o dalsze 5 lat, z 60 lat do 55.

W ocenie Sądu Apelacyjnego w rozpoznawanym przypadku nie ma podstaw do dalej idącej wykładni pojęcia prawnego wykonywanie pracy rybaka morskiego. Znaczenie zapisu art. 8 w zw. z punktem 22 załącznika 1 do ustawy z 19.12.2008 r. nie budzi wątpliwości i wprost umożliwia ustalenie treści normy prawnej zawartej w tym przepisie, mianowicie prawo do emerytury pomostowej kwalifikowanej z uwagi na wiek i staż pracy w warunkach szczególnych przysługuje tylko pracownikowi, który wykonywał wyjątkowo uciążliwą pracę polegającą na zawodowym połowie ryb na morzu. W powszechnym odbiorze każdy stwierdza, że praca rybaka to łowienie ryb. Zdaniem Sądu Apelacyjnego pojęcie wykonywanie pracy rybaka morskiego nie jest więc ogólne, ponieważ zawiera konkretny przekaz semantyczny, który ustawodawca wprowadził do języka prawnego na potrzeby i dla realizacji celów ustawy o emeryturach pomostowych.

Nie można przy tym stwierdzić, że pojęcie to ma swoje szczególne znaczenie przypisane w języku prawnym, odmienne od języka potocznego. Jakkolwiek pojęciem tym - w bardzo szerokim rozumieniu, bo uznawał, że prace rybaków morskich wykonują pracownicy wpisani na listę członków załogi statku - posługiwał się akt prawa resortowego, czyli Zarządzenie Nr 24 Ministra Kierownika (...) z 15.08.1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w zakładach pracy resortu gospodarki morskiej (wykaz A, dział VIII pkt 9, wykaz B, dział IV, pkt 4), to jednak nie jest to wiążący akt prawny; nie może więc wprowadzać do języka prawa definicji prawnych. Natomiast przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z 7.02.1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze posługują się tożsamą treścią: prace rybaków morskich, bez dalszej definicji (Wykaz B, Dział IV pkt 4, Wykaz A Dział VIII pkt 9). Brak zatem wiążących prawnie aktów, które pozwalałyby uznać, że ustawodawca nadał pojęciu wykonywanie pracy rybaka morskiego znaczenie inne od potocznego. W takiej sytuacji - gdy brak dostatecznego uzasadnienia dla nadania słowom języka prawnego szczególnego znaczenia - dyrektywy wykładni nakazują przyjąć znaczenie, jakie wynika z języka potocznego. Zatem, to potoczne rozumienie pojęcia wykonywanie pracy rybaka morskiego powinno wyznaczać jego rozumienie prawne.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, żeby zdefiniować prawne pojęcie „wykonywanie prac rybaków morskich” nie trzeba sięgać do przepisów resortowych, które jako nie wiążące akty prawa nie definiują pojęć prawnych. Przypisywanie temu pojęciu innej treści niż to wynika z jego semantyki stanowi interpretację rozszerzającą i w rezultacie prowadzi do zaprzeczenia retio legis ustawy.

W ocenie Sądu Apelacyjnego wykaz prac określonych w art. 3 ust. 1 i 3 jest zamknięty i nie podlega uzupełnieniu, a to co oznacza, że cech pracy o szczególnym charakterze lub w szczególnych warunkach nie mogą posiadać inne prace, chociażby zbliżone rodzajowo, których sposób wykonania i jakość mogły obniżyć się z wiekiem. Natomiast prawo do emerytury pomostowej w myśl art. 8 ustawy z 19.12.2008 r. nabywa pracownik wykonujący pracę wymienioną w punkcie 22 załącznika 1 do ustawy tj. pracę rybaka morskiego. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, nie ma niejasności semantycznej co do treści tego pojęcia, nie jest też definiowane w języku prawa w innych aktach prawnych, zatem nie ma potrzeby wykładni historycznej tego pojęcia. W sprawie okoliczność, że ubezpieczony pracował jako oficer bezpośrednio na jednostce pływającej, na otwartym morzu i w wielomiesięcznych rejsach nie mogła wprost przesądzić o zakwalifikowaniu tego rodzaju pracy jako rybaka morskiego, mimo regulacji zawartej w Zarządzeniu nr 24 wykaz B pkt 4. 19 zważywszy, że z ww. ustaleń wynika diametralnie odmienny zakres obowiązków od tych przypisanych rybakom. Nie można wnioskować, że praca ubezpieczonego wiązała się z połowem ryb i jako taka powinna być zakwalifikowana jako praca rybaka morskiego. W ocenie Sądu Apelacyjnego ponieważ w przepisie mowa o wykonywaniu pracy rybaka morskiego, a nie wykonywaniu pracy na jednostkach pływających w wielomiesięcznych rejsach jako członek załogi, to jednoznacznie z dyspozycji tej normy należy wyłączyć wszystkie inne rodzajowo prace. Należy też zauważyć, że praca oficera wachtowego (pokładowego) nie została również ujęta w rozporządzeniu Rady Ministrów z 7.02.1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43). Niemniej wymaga podkreślenia, że dla osób mieszczących się w tej drugiej kategorii, do których niewątpliwie należy zaliczyć ubezpieczonego, przepisy gwarantują inne świadczenie; mianowicie, jak słusznie argumentował apelujący, pracami w szczególnych warunkach niezależnymi od rodzaju wykonywanych prac i zajmowanych stanowisk, przy zastosowaniu jedynie kryterium miejsca świadczenia pracy, są prace na statkach żeglugi morskiej, wymienione w punkcie 23 załącznika 1 do ustawy. Zestawienie tych zapisów, z punktu 22. i 23. pozwala na wniosek, że ustawodawca rozmyślnie z prac na statkach żeglugi morskiej wyłączył i szczególnie sklasyfikował, poprzez dalej idące uprawnienia, prace rybaków morskich. Jest to podstawa do uznania, że treść pojęcia wykonywane pracy rybaka morskiego powinna być odczytana w języku potocznym, a nie w drodze wykładni historycznej odwołującej się do ww. regulacji resortowej. Zatem ubezpieczony mógłby uzyskać prawo do emerytury pomostowej z uwagi na fakt świadczenia pracy na morskich jednostkach pływających (niezależnie od zajmowanego stanowiska pracy) na podstawie pkt 23 załącznika nr 1 do ustawy, niemniej musiałby legitymować się wiekiem co najmniej 60 lat (a tak nie było w przypadku ubezpieczonego).

Sąd Apelacyjny stoi na stanowisku, że nie można dowolnie przyjmować określonych rodzajów prac do kategorii prac wykonywanych w szczególnych warunkach i to tylko dlatego, że ubezpieczony rzeczywiście pracował na statku,

tak jak rybacy morscy. Ubezpieczony, jako oficer pokładowy, miał określony zakres obowiązków, do których niewątpliwie nie należały tak uciążliwe prace rybaków, którzy zajmowali się łowieniem ryb, wyciąganiem sieci z rybami, czy pozostałymi czynnościami w ładowni, czy chłodni. Sąd Najwyższy w licznych orzeczeniach podkreślał, że przepisy regulujące system zabezpieczenia społecznego ze względu na swoją istotę i konstrukcję podlegają wykładni ścisłej (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 16 sierpnia 2005 r., I UK 378/04, OSNP 2006 nr 13 - 14, poz. 218; 23 października 2006 r., I UK 128/06, OSNP 2007 nr 23 - 24, poz. 359; 29 stycznia 2008 r., I UK 239/07, OSNP 2009 nr 7 - 8, poz. 103; 4 marca 2008 r., II UK 129/07, OSNP 2009 nr 11 - 12, poz. 155; 19 maja 2009 r., III UK 6/09, LEX nr 509028).

Reasumując, w ocenie Sądu Apelacyjnego w oparciu o zgromadzony materiał dowodowy należało przyjąć, że ubezpieczony nie udowodnił, że wykonywał co najmniej 10 lat pracę rybaka morskiego, a tym samym nie spełnił wymogu z art. 8 pkt 2 w zw. z art. 49 ustawy pomostowej, co wykluczało przyznanie mu prawa do emerytury pomostowej; świadczona przez niego praca nie była bowiem wykonywaniem pracy rybaka morskiego w rozumieniu regulacji z pkt 22 załącznika 1 do ustawy pomostowej.

Wskazując na argumenty wyżej podane Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację ubezpieczonego jako bezzasadną.

SSA Urszula Iwanowska SSA Anna Polak SSA Zofia Rybicka - Szkibiel